

Եկոսան Նոր սանհիտարական մոտեցում

Մարդու օրգանիզմը միջին հաշվով տարեկան արտադրում է 50 լ կղանք և 500 լ մեզ:
Հոսող ջրով մեկ արտաքնոցը տարեկան օգտագործում է 12 000 լ ջուր նշված 550 լ կղանքի և մեզի հեռացման համար:

Կան էկոսան արտաքնոցների շատ տեսակներ

Էկոսան արտաքնոցները կիրառվում են բնակավայրերում, քաղաքներում, գյուղերում, մեկ հարկանի տներում, ինչպես նաև բազմաթիվ ակադեմիաներում: Էկոսան արտաքնոցներ կարելի է կառուցել ինչպես դրսում, այնպես էլ շենքի ներսում, քանի որ դրանք գարշահոտ չեն: Էկոսան արտաքնոցները լինում են տարբեր տեսակի՝ դրսի, ներսի, նստատեղով կամ առանց դրա ժնկները ծալելով/, առանց ջրի կամ հոսող ջրի քիչ քանակության օգտագործմամբ:

Էկոսան արտաքնոցը շրջակա միջավայրի առումով նպաստավոր է և քիչ ծախսատար

Էկոսան արտաքնոցը բարձրակարգ լուծում է հատկապես այն վայրերի համար, որտեղ չկա խմելու ջուր կամ կոյուղու համակարգ: Էկոսան արտաքնոցների համար հոսող ջրի առկայությունը պարտադիր չէ: Ի հակադրություն հորատիա արտաքնոցների և նեխած տարրողությունների, որոնք հաճախ նույնիսկ չեն դատարկվում, էկոսան արտաքնոցի դեպքում մեզը և կղանքը հողի մեջ չեն թափանցում և չեն աղտոտում գրունտային ջրերը: Այդպիսի արտաքնոցում կղանքային նյութը և մեզը առանձին հավաքվում և փոխակերպվում են անվտանգ պարարտանյութի, և այն կիրառելիս լավագույն է հողի որակը: Մեզը պարունակում է մեծ քանակությամբ այնպիսի արժեքավոր սննդային նյութեր, ինչպիսիք են ազոտը, ֆոսֆորը և կալիումը, որոնք կարելի են օգտագործել հողագործության մեջ:

Մեզը կղանքից առանձնացնող համակարգի շնորհիվ էկոսան արտաքնոցները հոտ չեն արձակում և չեն հրապուրում ձանձերին: Այս թե ինչու, այդպիսի արտաքնոցները կարելի է կառուցել տան ներսում, որտեղ ավելի տաք է և հարմարավետ: Ավելին, հոսող ջրով արտաքնոցների համեմատ էկոսան արտաքնոցների շինարարության համար ավելի քիչ ծախսեր են պահանջվում: Զրամատակարարման և կոյուղու համակարգին միանալու անհրաժեշտություն չկա: Պոմպերի կարիք նույնպես չի զգացվում:

Գենդերային /սեռային/ խնդիրներ

Կանայք և աղջիկներն ավելի են տուժում ոչ համարժեք սանհիտարական վիճակից, քան տղամարդիկ և երիտասարդ տղաները: Ուստիմնասիրություններից պարզվել է, որ դպրոցներում արտաքնոցների բացակայության պատճառով աղջիկները խոսափում են դպրոց հաճախելուց: Դարդից ներսում կառուցված էկոսան արտաքնոցի առավելությունը ցուրտ եղանակին այն է, որ հատկապես աղջիկների մոտ նվազում է միջազգարկի վարակների, ինչպես նաև սեռական անհանգստությունների վտանգը:

Էկոսան արտաքնոցների առավելությունները

- Ապահովում են հարմարավետության և հիգիենայի բարձր մակարդակ, նույնիսկ կենտրոնական կոյուղու համակարգի բացակայության դեպքում:
- Գարշահոտ չեն և չեն հրապուրում ձանձերին:
- Հոսող ջրը չի օգտագործվում:
- Չի պահանջվում միացում ջրամատակարարման և կոյուղու համակարգին:
- Չեն աղտոտում գրունտային ջրերը:
- Չեն աղտոտում գետերը, լճերը կամ ծովը միկրոաղտոտիչներով:
- Ստեղծում են հիանալի պարարտանյութ և լավացնում են հողի վիճակը:
- Պահպանում են սնուցիչ նյութերը:
- Դրանք կարելի է կառուցել տան ներսում:
- Չկա էլեկտրական անհրաժեշտություն ջրային պոմպերի գործարկման համար:
- Հոսող ջրով արտաքնոցների համեմատ շինարարության և պահպանման ծախսերը ավելի քիչ են:
- Խնայում են ֆինանսական միջոցները:

Ինչու են էկոսան արտաքնոցներն առանձնահատուկ

Այդպիսի արտաքնոցներում մեզը և կղանքը միմյանց չեն խափանվում: Զատող համակարգի շնորհիվ որոնք հավաքվում են առանձին և ենթարկվում համապատասխան մշակման: Մեզը

հավաքվում և պահպանվում է ամբարում: Կղանքը հավաքվում է խցիկում կամ դույլում և անմիջապես ծածկվում որևէ չոր նյութով, օր՝ չոր մնխրի կամ կրի և հողի կամ փայտյա տաշեղների խառնուրդով, այսինքն՝ կոմպոստացվում է: Կղանքանյութը պետք է պահել հնարավորին չոր վիճակում:

Կոմպոստացված նյութը լավ հումուս է /կոմպոստ/

Կղանքային նյութում միշտ կան մեծ քանակությամբ մանրէներ: Կղանքի պահպանումն առնվազն մեկ տարի և դրա կոմպոստացումը նպաստում են մանրէների ոչնչացմանը: Ցուրտ կլիմա ունեցող վայրերում կոմպոստացման համար ավելի երկար ժամանակ է պահանջվում: Այնուամենայնիվ, քանի որ յուրաքանչյուր անձ տարեկան «արտադրում է» մոտ 50 կգ կղանք, այդպիսի երկար ժամանակահատվածի համար մեծ տարրողություն չի պահանջվում:

Սանրէները ոչնչանում են, եթե մեզը պահում են վեց ամիս: Առողջ մարդու մեզը մարտագերծ /ստերիլ/ է: Սակայն, բոլորս էլ մեր կյանքի ընթացքում երբեմն իվանդանում ենք: Սիհ թե ինչու, ապահովության համար մեզը նախ պահպանվում է: Տնային տնտեսությունների համար որպես պահպանման ժամկետ առաջարկվում է մեկ ամիսը, բայց դա պարտադիր չէ այն դեպքում, երբ մեզն օգտագործվում է պարտեզի համար: Հասարակական արտաքննությունների համար մեզի պահպանման ժամկետը 6 ամիս է, որի ընթացքում ոչնչանում են ցածր խտություններով միկրոօրգանիզմները:

Կոմպոստացված կղանքանյութը հողի իհանալի լավորակիչ է և այն ցանքսից կամ տնկելուց առաջ կարելի է ծածկել հողով: Կոմպոստացված կղանքը հարուստ է ֆոսֆորով, կալիումով և օրգանական նյութերով: Լավագույն արդյունքը ստացվում է այն ժամանակ, երբ այդպիսի 1-2 լ կոմպոստը կիրառում են 1 քառ. մ հողի վրա:

Էկոսան արտաքննություն հավաքված մեզի օգտագործումը գյուղատնտեսության մեջ

Մեզը գերազանց պարարտանյութ է: Մեզը հարուստ է ազոտով, ֆոսֆորով, կալիումով և այլ սննդարար նյութերով: Այն որպես պարարտանյութ կարելի է օգտագործել գյուղատնտեսության և այգեգործության մեջ: Մեկ անձից մեկ օրում ստացված մեզը բավական է մեկ քառ. մ հողի պարարտացման համար, 30 մարդու մեզը, որը հավաքվել է մեկ տարում, կարող է պարարտացնել 1 հա հողը /10 000 քառ. մ/: Ազոտի բարձր պահանջի դեպքում մեզը կարելի է ավելի հաճախակի օգտագործել: Ցանքսից կամ տնկելուց առաջ կարելի է մեզը լցնել հողի վրա՝ առանց նախապես ջրով բացելու: Բույսերի աճի ժամանակ մեզը նախօրոք բացում են 1:3 հարաբերությամբ /1 մաս մեզ, 3 մաս ջուր/ և այդ խառնուրդը լցնում են հողի վրա՝ խուսափելով տերևների, մրգերի կամ ցողունների վրա թափելուց:

Առողջապահական գգուշացումներ

Կղանքանյութի մանրէների հետ շփումից խուսափելու համար կիրառեք հետևյալ 3 կանոնները՝

- Մեզը կամ կոմպոստը մի կիրառեք այն բանջարեղենի վրա, որը նախատեսված է հում վիճակում ուտելու համար:
- Մեզը կամ կոմպոստը մի օգտագործեք, եթե բերքահավաքին մնացել է մեկ ամիս կամ պակաս ժամանակ:
- Լվացեք ձեռքերը էկոսան արտաքննից և դրա արտադրանքից օգտվելուց հետո:

Սույն հրատարակությունը հրագործվել է Հոլանդիայի Արտաքին գործերի նախարարության աջակցությամբ TMF ծրագրի շրջանակներում: